

Ebre

Els metrallers, un maleït ofici de la postguerra a l'Ebre

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Jornades de memòria històrica a Gandesa. La recuperació de materials i armament de la Batalla de l'Ebre va ser recurrent per als joves de la zona per aconseguir recursos econòmics. Alguns van morir o van resultar ferits

La Batalla de l'Ebre va deixar 50.000 morts i 120.000 ferits dels dos bàndols, durant els 115 dies de duració i moltes tones de materials de guerra escampats. L'aviació també va destruir el poble de Corbera i més de la meitat del Pinell. Altres pobles menys castigats com Gandesa, Benissanet, Móra, la Fatarella o Vilalba quedaren bona part d'alguns carrers amb cases derruïdes per l'aviació i l'artilleria, quan els projectils no explotaven però foradaven els murs. El cas més flagrant va ser el de Corbera, on no va quedar cap edifici habitable. La gent que va retornar després dels bombardejos ocuparen part de la casa enrunada, per sobreviure com podien, fins l'extrem com m'explica Pere Vela (Targueta), de 92 anys, que ho va viure, que els qui decidiren quedar-s'hi provisionalment, havien de defecar fora dels edificis i marxaven a descampats.

El cens de Corbera abans de la guerra era de 1.954 habitants i l'any 1940 es reduí a 1.406. Amb els morts de la guerra –soldats mobilitzats, als bombardejos i els afusellats– i els que marxaren refugiats, el poble va perdre una quarta part de població. Segons la informació que em facilità Ramon Gironès (Fardatxo), els morts com a soldats foren 66 i uns 20 a la Batalla de l'Ebre. Els morts als camps de concentració nazis, 6, i els afusellats, uns 15. Al Pinell, segons l'Antònia Serres, els morts al front foren 18, als bombardejos 17, afusellats 28; i les cases destruïdes 80 que, excepte 4, totes elles es van reconstruir.

Però les conseqüències de la batalla van esdevenir pels civils en acabar la guerra. La principal perquè en tornar a casa no hi podien viure i sense disposar de menjar, van optar per emigrar a Barcelona, i a França, on alguns ja hi marxaren com a refugiats, el gener del 1939. A més dels habitatges, dues altres causes van ser significatives: les morts per infeccions i els metrallers. M'explica Pere Vela que a Corbera van morir 7 noies, infectades per les picades de mosques de carn. Com soldats morts se'n

Restes i material bèl·lic de la Batalla de l'Ebre que encara avui es pot trobar en indrets de la Terra Alta.
FOTO: JOAN REVILLAS

“

«Les morts i els ferits es produïen quan els metrallers separaven els metalls, en desfer els artefactes i en explotar-los quan els manipulaven»

trobaven a pocs metres del poble, en picar a les noies debilitades per escassa nutrició, morien d'infeccions. Les defuncions per tifus i altres epidèmies eren corrents, i no comptabilitzades.

El cas dels metrallers és un tema significatiu. Va ser un ofici maleït que va deixar un llastre penós als nostres pobles. La majoria dels que s'hi dedicaren eren joves. Treballant la terra guanyaven un jornal de 25 pessetes. A la ferralla arribaven a 150 i la mitjana dels guanyys era de 80-90 pessetes diàries. Van arribar gent d'arreu d'Espanya, i alguns d'ells, passat els anys es casaren amb noies dels pobles. En recordo a Gandesa diferents casos. Els joves eren de les mateixes poblacions; uns s'hi dedicaven 7 dies per setmana i altres esporàdicament per recaptar diners per les festes. Era una tasca perillosa i molts en deixaren la pell. A Corbera en moriren 23 i hagueren uns 60 ferits. Al Pinell en moriren 9 i hagueren uns 40 de ferits. A Gandesa no els tinc comptabilitzats però en moriren alguns i altres queda-

ren mutilats per vida, com també a la Fatarella, Vilalba, Benissanet o Móra.

També tinc records personals. En sortir d'escola, els xiquets anàvem a un indret conegut per la Font de l'Heura, amuntàvem els obusos, bombes i projectils dins d'una cova, enceníem foc i els fèiem explotar. I fins i tot, als anys 80, els meus fills, amagaren un sac de bombes de mà al jardí de casa que havien recollit al Collet de les Forques (actual polígon industrial) i la meua esposa va tenir un gran esglai quan arrencant l'herba li van aparèixer.

A la meua finca situada entre Gandesa i Corbera, n'he trobat moltíssimes extretes quan es llaurava la finca i les dues darreres, aquest mateix any se les van endur els Mossos d'Esquadra. Recordo haver-ne recollit moltes de l'artilleria alemanya d'uns 65 cm. D'altres, conegudes per 8 en 8, que disparades de l'estació de Bot passaven per sobre de Pàndols i bombardejaven les posicions republicanes de la Serra del Pebrer. Als nostres

pobles no hi ha cap persona de 50 anys que algun cop no hagi tingut o vist bombes de la guerra.

Pere Vela m'explica que el més famós metraller de Corbera era Joan d'Hilari que va morir el darrer mes d'agost. Anava acompanyat de Sisco del Morillo que té 93 anys. Després de ploure resultava fàcil trobar restes de metralla arrastrats o descoberts per les aigües de pluja quan afloraven sobre la terra. Els primers anys recollien tants materials com volien de les mateixes trinxeres, xaboles o refugis. Però quan les visibles estaven recollides, van arribar a ser tant experts que trobaven els projectils d'artilleria, cavant amb una picotxa (aixada acabada en punta) que coneixen com n'havien caigut centenars, cavaven la terra i en sortir groga tenyida per la trilita, seguien cavant i davall n'extreïen el material. I seguint cavant trobaven les que no havien explotat, que les desmuntaven i separaven el ferro del metall i del plom, i altres materials que eren venuts per separat als compradors de metralla. A Corbera el comprador era Pellot, que encara actualment té una gran empresa de ferralla amb uns 80 treballadors; i Fuset, que canviava el ferro i el metall per adobs per la terra, quan eren escassos i costava trobar-ne. Al Pinell, l'Antònia Serres explica que també moriren pastors pasturant els ramats per la partida del Broi.

Les morts i els ferits es produïen quan els metrallers separaven els metalls, en desfer els artefactes i en explotar-los quan els manipulaven. Però una altra anècdota era que els caçadors de conills i perdius de després de la guerra, quan la munició era molt cara i no la podien pagar, aprofitaven la pólvora i el plom per fer-se els cartutxos.

A Corbera i al Pinell, les dones confeccionaven els vestits dels xiquets i dels pagesos amb les robes arreplegades de les trinxeres i dels soldats morts. Dels corretjams en feien sabates i les mantes abrics. Tot s'aprofitava perquè la necessitat era total. Però alguns per descuits, moriren destrossats per les bombes o mutilats per vida. Es tractava d'un ofici maleït.